

UKF

Medlemsinformation 1 - nyhetsbrev febr 2001

Föremål berättar "Lilla antikrundan"

Jörgen Martinson och
Eva Martinson-Seeman
Dagcentralen i Bro
Tisd. 27 februari kl 19.00

Urval av kulturaktiviteter

Mera på annan plats i nyhetsbrevet.

Tisd 27 febr kl 19.00. Dagcentralen i Bro Centrum

Föremål berättar - "Lilla antikrundan"

Jörgen Martinson - Eva Martinson Seeman

Arr. Bro hembygdsgenings och UKF

Tors 22 mars. Hembygdsgården i Kungsängen

Vid Stockholms-Näs hembygdsgenings årsmöte berättar
Börje Sandén om **Minnesstenen** över ett av det första
belagda riksdagsmötena. "**då Sveriges allmoge var samlad
vid Nääs äng**".

Sönd 1 april kl 18. Håtuna kyrka

Händels Messias. Förenade kyrkokörerna

Onsd 18 april kl 19.30, Tibble Torg 1 Kungsängen

19.00 UKF:s årsmöte. Därefter talar Curt Dahlgren över
ämnet "**Europas genetiska historia**"

Tors 19 april kl 19, Sockenstugan i Sigtuna

Börje Sandén ger en **historisk och kulturhistorisk exposé
över Fornsigstuna.**

Arr. Sigtuna hembygdsgenings

Tisd 24 april kl 18.30 Hembygdsgården Klint, Bro

Rundvandring i Gamla Bro med Gudrun och Börje Sandén

Arr. Bro hembygdsgenings

Sönd 13 maj kl 12.00. Samling vid Ryssgraven

Stäksön - "grand tour" med Börje Sandén 40:-
Avslutas med uppvisning av hästpolo på herrgården.

17 maj. Vandring längs Dalkarlsvägen

Minnet av dalfolkets arbetsvandringar till Stockholm
manifesteras med en vandring Mora - Stockholm. Möt upp
när gruppen passerar Upplands-Bro. Samkväm på Klint ca kl
19.

Arr. Bro hembygdsgenings och UKF

Stäksön - "grand tour"

med Börje Sandén

Sönd 13 maj kl 12.

Samling vid Ryssgraven.

Dalkarlsbacken - Ärkebiskopsborgen -

Broar - färja - krog

Bokskogen med monumentet

Iréne Seth berättar om herrgården.

Dagen avslutas ca 15 med en
uppvisningsmatch i hästpolo

Vad händer i UKF?

Artiklar på sid 3

Börje Sandéns tolkning av
händelserna 1743 i Kungsängen
och Stockholm. - Ny infallsvinkel.

Se artikel på sid. 4

Book on Demand

Historisk tillbakablick på tillkomsten
av ett unikt sätt att framställa böcker.

UKF:s årsmöte

Onsd. 18 april kl 19.00

UKF:s lokal Tibble Torg 1

Offentligt föredrag kl 19.30

Curt Dahlgren

Föreningen för
Upplands-Bro
Kulturhistoriska
Forskningsinstitut

Ordförande: Curt Dahlgren. Apollovägen 98, 175 60 Järfälla. 08-444 22 48, 0708-44 22 48
Kansli: Börje Sandén, Målarvägen 19, 197 30 Bro. 08-582 405 15 pg 27 58 94-4 bg 5418-2258
Upplys. 08-582 405 15. Telesvar/fax 582 413 55. **UKF on Demand/Forskarakademin.** Bengt
Borkeby, 581 656 59 E-post ukforsk@algonet.se. Webbplats://www.algonet.se/~ukforsk

Aktuellt för UKF

Våra egna aktiviteter genomförs i samarbete med Studieförbundet Vuxenskolan. Ev. ändringar och nyheter annonseras i lokalpressen och på UKF:s www.algonet.se/~ukforsk och kommunens www.upplands-bro.se.

Tisd 27 febr kl 19.00. Dagcentralen i Bro Centrum

Föremål berättar - "Lilla antikrundan"

Alla har vi föremål omkring oss som har en historia. En del gamla saker som vi sparat vet vi inte ens vad de använts till.

Prydnads- och bruksföremål av olika slag, av känt eller okänt ursprung, vill vi se på Dagcentralen i Bro, där vi tillsammans med **Jörgen Martinson** och **Eva Martinson-Seeman** från TV:s Antikrundan reder ut vad föremålen berättar.

Titta på hyllorna, ni har säkert något spännande att visa upp.

Arr. Bro hembygdsförening och UKF

Tors. 22 mars. Hembygdsgården i Kungsängen

Vid Stockholms-Näs hembygdsförenings årsmöte berättar Börje Sandén om **Minnesstenen** över ett av de första belagda riksdagsmötena. "**då Sveriges allmoge var samlad vid Nääs äng**".

Sönd. 1 april. Håtuna kyrka kl 18.00

Händels Messias. De förenade kyrkokörerna under ledning av

Margaretha Stensson och Georg Lidström. Entréavgift. Se annons i lokalpressen.

Onsd. 18 april kl 19.30, Tibble Torg 1 Kungsängen

Efter UKF:s årsmöte talar Curt Dahlgren över ämnet "**Europas genetiska historia**".

Tors. 19 april kl 19, Sockenstugan i Sigtuna

Börje Sandén ger **en historisk och kulturhistorisk exposé över Fornsigstuna.**

Arr. Sigtuna hembygdsförening

Tisd 24 april kl 18.30 Hembygdsgården Klint, Bro

Rundvandring i Gamla Bro med Gudrun och Börje Sandén

Arr. Bro hembygdsförening

Månd. 30 april vid Klockardalen i Håbo-Tibble kyrkby

Valborgsmässöfirande med vårtal

Arr. Håbro-IF och Håtuna och Håbo-Tibble hembygdsförening.

Sönd 13 maj kl 12.00. Samling vid Ryssgraven

Stäksön - "grand tour" med Börje Sandén. Ca kl 15 uppvisningsmatch i hästpolo

Se utförligare artikel på sid 8. Avgift 40:-

Arr. UKF och Almarestäkets herrgård.

Torsd. 17 maj. Hembygdsgården Klint, Prästvågen 8, Bro

Minnet av dalfolkets arbetsvandringar till Stockholm manifesteras med en vandring Mora - Stockholm. Möt upp när gruppen passerar Upplands-Bro.

Arr. Bro hembygdsförening och UKF

Kallelse till UKF:s årsmöte 18 april, kl 19. Forum Assur, Tibble Torg 1, Kungsängen.

Kl 19.30 talar Curt Dahlgren över ämnet "Europas genetiska historia".

Vad händer i UKF?

Genom åren har UKF engagerat sig i många projekt. Mycket har jag informerat om i nyhetsbrev, som vi kontinuerligt sänder till våra medlemmar sedan 1987. En stor del av informationen har gällt vår utåtriktade verksamhet, såsom föreläsningar, exkursioner, studiebesök, herrgårdskonserter. I mindre utsträckning har det inre arbetet kommit till uttryck i medlemsinformationen.

Detta vill vi ändra på.

Det är så mycket angelägnare som vi fått en markant nedgång i besökarantalet vid våra traditionella föreläsningar och de rikligt förekommande kulturkaféerna, som vi haft i vår lokal vid Tibble Torg under våren och hösten förra året. Vi har haft duktiga och auktoritativa föreläsare, som beredvilligt ställt upp för UKF, men publiken har svikit.

Vi engagerade oss i gamla postlokalen vid Tibble Torg i hopp om att vi skulle kunna erbjuda en samlingspunkt för kulturella aktiviteter av olika slag. Eftersom lokalen stått tom i tre år lyckades vi få en hyra under marknadspriset, men nu vill den amerikanska ägaren höja hyran kraftigt. (Hittills har vi betalt över fem tusen kronor i månaden). Den primära användningen av lokalen är vår bokframställning, som inte alls behöver så stor lokal.

De utåtriktade arrangemangen har krävt ett administrativt engagemang som varit till förfång för vår huvuduppgift som lokalhistorisk forskningsverkstad. Styrelsen har för avsikt att satsa på mer skriftlig information om de studier och forskningar som är UKF:s egentliga uppgift. Förutom en fortsatt utgivning av nyhetsbrev planerar vi därför att samla lokalhistoria och rikshistoria med lokalhistorisk anknytning i en särskild skrift som kommer att sändas till medlemmarna. Det blir en fortsättning av vår påbörjade skriftserie Kultur & Historia, men denna gång i ett mindre påkostat utförande. En särskild redaktionskommitté arbetar med uppgiften. Den hoppas att ha ett nummer klart under början av våren.

UKF - en hembygdsförening - men inte fullt ut.

Alla vet säkerligen att UKF är anslutet till Sveriges Hembygdsförbund, men vissa delar av den traditionella hembygdsverksamheten avstår vi ifrån. De sköts mycket bättre av kommunens tre övriga hembygdsföreningar. Våra hembygdsfrågor bevakas också av Kulturböjen, Stiftelsen Upplands-Bro Fornforskning och Stiftelsen Tärnsund. Vi kan alltså glädjas åt en mycket stark hembygd rörelse i kommunen.

Förutom ett mångfasetterat forskningsarbete samverkar vi regelbundet med de nyss nämnda föreningarna liksom med kommunen på många olika sätt. Det sker regelbundet sedan 20-talet år tillbaka inom en samrådsgrupp, som för närvarande begär att vår kommun skall antaga en bevarandeplan för skyddsvärda områden innan den uppgjorda översiktsplanen fastläggs av fullmäktige. Bengt Borkeby bevakar UKF:s intresse i denna sak. Han har stor erfarenhet av kommunal handläggning som mångårig tjänsteman i Järfälla.

Samarbetet yttrar sig också på så sätt att UKF utnyttjas som en faktaresurs, och det är inte bara gentemot hembygd rörelsen och de kommunala institutionerna. Med hjälp av det stora hembygds material som UKF förvaltar har vi åtskilliga gånger kunnat betjäna våra antikvariska myndigheter, både på regional- och riksplanet, vilket genom åren framskyttat i dessa nyhetsbrev.

Genom vår mångåriga styrelseledamot Thore Isaksson har UKF givits tillfälle att marknadsföra vår kulturhistoriskt rika bygd inför mycket stor publik utanför kommunens gränser. Under Kulturhuvudstadsåret 1998 fick UKF erbjudandet att lyfta fram Upplands-Bro vid vikingadagarna på Galärvarvet. Vid Stockholms stads Millennium-firande på Medborgarplatsen 1999-2000 fanns vi med under 11 dagar.

Thores framgångrika arbete med det praktiska genomförandet av dessa arrangemang har förskaffat honom ett uppdrag även i förberedelserna för Stockhoms 750-års firande år 2002. Någon kanske också erinrar sig tillfället för några år sedan, då lokal historia gestaltades på Historiska museet i dramatiserad och musikalisk form. Thore kommer själv att berätta om sin spännande verksamhet i den aviserade skriften.

Genom exkursioner och herrgårdskonserter har UKF nått en publik även utanför en rent forskningsintresserad krets. Den senare verksamheten har de sista åren kanalisierats till vår Forskarakademi och till studiecirkel under ledning av Bengt Borkeby.

När det gäller UKF:s verksamhet och bygdens rika historia sprids kunskapen härom inte bara genom UKF:s offentliga arrangemang. Jag skulle vilja hävda att långt mer härvidlag sker genom icke offentliga kanaler: föreläsningar och guidade rundturer med kommunanställda, utfärder med skolelever på olika nivåer. Likaså information på kursgårdar och föredrag inför olika organisationer inom och utanför Upplands-Bro.

För den intresserade finns alla våra nyhetsbrev att läsa i våra pärmar på biblioteken i Bro och Kungsängen. Där finner du också den årliga verksamhetsberättelsen. En sammanfattning av vad vi varit med om genom åren uppdateras ca vart annat år och finns i en 16-sidig folder. Den brukar finnas tillgänglig vid våra sammankomster. Om du vill ha ett exemplar kan du beställa den via vår telefonsvarare 08-582 413 55. Innehållet i foldern finns även på vår webbplats www.algonet.se/~ukforsk

Bro hembygdsförening och UKF engagerar sig även i år i det dalska projektet Dalkarlsvägen.

På kvällen den 17 maj i år anländer vandrare från Dalarna och andra orter längs vandringsvägen till Bro hembygdsgård Klint. Här ordnar hembygdsföreningen övernattnig. Liksom förra året inbjuds alla intresserade att delta i gemenskapen innan de uttröttade vandrarna går till kojs.

Bakom projektet ligger tanken att föreningar längs marschvägen skall få en möjlighet att lära känna sin egen bygd genom att delta under någon eller några dagsetapper. Särskilt vägen från den gamla gästgivargården Gran i Bålsta genom hela Upplands-Bro är kantad av historia och kulturhistoria. Du går dessutom långa stycken på gammal härlig landsväg. Beställ UKF:s 16-sidiga folder med detaljerade kartor och kulturhistoriska skildringar. Vid tiden för vandringen kommer den att kunna köpas för 30:- på biblioteken.

Hembygdsföreningens och vårt gemensamma engagemang i projektet förra året kommenteras inom kort i två artiklar i Hembygdsförbundets tidning Ledungen. Tidningen finns naturligtvis på biblioteken, men du gör en god gärning om du prenumerar på den. Förbundet behöver fler prenumeranter för att klara ekonomin. Sätt in 100:- på förbundets pg 15 59 19-4 så får du fyra gånger om året en 20-24-sidig tidning med mycket information om hembygdsverksamheten i Stockholms län. Du får snart en samling utflyktsmål att besöka på nära håll.

Tidiga spår av Sveariket

Inom några veckor startar UKF tryckningen av John Krafts nya bok "Tidiga spår av Sveariket". Det är en uppföljning av succén "Hednagudar och hövdingadömen i det gamla Skandinavien", som vi nyligen gjort en 3:e tryckning av. Vi är nu uppe i över 600 ex. av denna bok, i vilken järnålderns hövdingadömen rekonstruerades med hjälp av namnrester efter kultplatser. I den här boken går John Kraft med samma metod i närkamp med andra forntidsgåtor, t ex husbyarnas och tunaorternas roll.

Dalallmogens marsch till Stockholm 1743.

Den här händelsen har jag tagit upp i nyhetsbrevet flera gånger sedan jag skrev boken i ämnet 1993. Om du läst boken kanske du minns att jag ställde mig frågande till en del av det som normalt sägs i våra historieböcker. På vår Webbplats har jag ytterligare utvecklat mina tankar om huruvida det är en helt korrekt beskrivning vi matats med ända sedan 1700-talet.

Om du följt diskussionen lägger du nog märke till att jag inte gärna använder den traditionella benämningen "Stora daldansen", eftersom jag funnit att det var ett mycket seriöst ärende, som dalbönder och soldater var ute i. När jag i boken redogör för hur händelsen beskrivits under 250 år ville jag ta med den senaste och mest auktoritativa definitionen på det som i vetenskapliga sammanhang kallas Dalupproret 1743. Jag valde Nationalencyklopedin. Till min förvåning fann jag att händelsen inte fanns med under slagordet daluppror. Man hänvisar till Stora daldansen! 1993 hade man ännu inte kommit till bokstaven S. Sista meningen i min bok blev därför som följer: "Det kan vara värt att lägga märke till att dalupproret 1743 i ett uppslagsverk av detta slag kommer att beskrivas under ett förklenande - om dock vanligt - uttryck".

Vad stod det då, när utgivningen kom fram till bokstaven S?

"stora daldansen, vedertagen men till sitt ursprung avsiktligt nedsättande benämning på ett bondeuppror som utgick från Dalarna 1743, mer korrekt benämnt *dalupproret 1743*".

Jag tycker inte jag behöver skämmas för att jag gått emot historieböckerna.

Var marschen verkligen ett upprorsförsök?

På sistone har jag - utan ett par författares avsikt - fått några utmärkta argument som stöder min åsikt att marschen till Stockholm inte kan beskrivas som ett regelrätt bondeuppror. Först Nationalencyklopedins ordbok från 1996, som förklarar ordet uppror på följande sätt:

"uppror - (organiserat och ej tillfälligt) angrepp mot statsmakten av ngn grupp i samma land av våldsamt slag, med syfte att störta regeringen, ändra det pol. systemet e.d."

Den till synes minst viktiga punkten av de sex, som ledningen för marschen formulerade vid gästgivargården i Kungsängen borde ha uppmärksamats av våra uttolkare av historien. Där säger man nämligen att man hoppas få träffa kungen och hälsa på honom, innan man vänder tillbaka hem igen. Så formulerar sig inte den som har för avsikt att störta regering och kung.

När Herman Lindqvist håller tal i Falun vid Dalregementets nedläggning har han tolkat händelseförloppet som ett revolutionsförsök. I fickorna hos de tillfångatagna bönderna hade man funnit listor på vad som skulle göras med den förhatliga adeln. Och kungen skulle man döda. Det är riktigt att det funnits sådana "listor i fickorna". Vad enskilda skrävlande demonstranter säger och gör skall dock vägas mot vad ledningen för demonstrationen skriftligen redovisat ett par dagar före massakern på Gustav Adolfs torg. Det är något helt annat, och det har jag skrivit om i tidigare nyhetsbrev.

Ett vida viktigare argument för mig har nyligen presenterats i en synnerligen auktoritativ bok, nämligen Det svenska jordbrukets historia, del 3. Där finns en sida som behandlar "Det sista stora bondeupproret". Författaren, en docent i ekonomisk historia, är väl påläst och återger händelsen 1743 helt enligt regelboken och konstaterar (som många före honom), att när man väl hade möjlighet att genomföra ett uppror *saknade man egentlig handlingsplan för detta (min kursivering)*.

Naturligtvis hade man ingen plan för att genomföra det revolutionsförsök som historien ända sedan sommaren 1743 pådyvlat dalallmogen. Vandrigen till Stockholm var aldrig avsedd att bli en revolution.

Följaktligen undviker jag numera också att använda uttrycket "dalupproret 1743".

Det var regering som saknade handlingsplan

I själva verket var det regeringen som saknade handlingskraft i den uppkomna situationen. Såväl kanslipresidenten (regeringschefen) som den dominerande personligheten och en av de ursprungliga frammanarna av revanschkriget mot Ryssland, Karl Gustav Tessin, flydde från staden och väntade på båtlägenhet för att lämna landet. När väl militären ingripit och slagit ner demonstranterna, som börjat samlas på Gustav Adolfs torg för att få den utlovade färdkosten inför hemmarschen efter de framgångsrika förhandlingarna med de spridda representanter för statsmakten, kom politikerna på att kalla det hela för revolution! Denna "sanning" verifierades på 1780-talet av en av samtidens främsta historiker, Lagerbring, som i sin historia nära nog ordagrant återger regeringens egen historieskrivning publicerad i kunglig kungörelse redan ett par veckor efter händelsen. Här - om någonsin - får man en illustration till tesen: segraren skriver historien.

Om statsledningen inte visat sådan velighet som den gjorde när demonstranterna kom till Norrtull, hade inte allmogen, beväpnad med "gevär av påkar, kvastar, klubbor, liar, knivar, spik" för att citera en annan samtida historiker, kunnat ta med sig militärens kanoner, som förts fram för att stoppa folkets inträngande i staden.

Ledningen för demonstranterna gömde emellertid kanonerna på en bakgård, för om de kom till användningen, skulle det vara lätt att kalla det hela för revolution. Det var när militären marscherade upp kring den samlade allmogen flera timmar innan den överenskomna tidpunkten för avmarschen, och medan ledningen ännu inte avslutat förhandlingarna med statsmakten, som initiativrika dalkarlar på eget bevåg drog fram kanonerna. Därmed utvecklades situationen på ett okontrollerat sätt, som snabbt ledde till den stora katastrofen.

Vad hände sedan?

Det var, som sagts, en oprofessionell riksledning som ledde landets öden 1743. Men dåtidens politiker hade visat sig vara synnerligen professionella när det gällde att blanda bort korten både för samtid och framtid.

Först hade man avlett folkets upprördhet och krav på redovisning för hur anfallskriget mot Ryssland kommit till stånd "utan att Ryssland hotat oss", genom att lyfta fram tronföljdsfrågan. Den konungsliga allmogen nappade genast på kroken. Frågan om tronföljare var ingen viktig fråga just då, eftersom kungen fortfarande levde. Det var rent av mot lagen att diskutera den saken, medan kungen ännu regerade. Punkten fanns inte heller med bland de ursprungliga frågor som allmogen ville ta upp.

Sedan kom man på att det var bäst att avrätta de två ansvariga generalerna för kriget, som de inte vunnit åt den riksdag, som i själva verket beslutat om det. Det är också märkligt att landets mäktigaste politiker, adelsståndets talman, gjorde sig till fältmarskalk, utan att ha någon yrkesmässig erfarenhet av krigföring. Den nyss nämnda historikern Lagerbring finner det lämpligast att i sin historiebok - "till ungdomens tjänst uppsatt" - inte nämna något alls om avrättningarna, inte heller de sex avrättade bönderna. Då skulle ju läsarna kanske misstänka att det låg något allvarligt bakom den avsiktligt "nedsättande benämningen Stora daldansen".

Ja, 1700-talets politiker var skickliga. Man lyckades behålla makten, även sedan man varit tvungen att anlita ryska trupper som skydd under nio månader. 10-12000 låg norr och söder om Stockholm för att skydda landet, läs: regeringen.

Att ca 2500 ryska soldater en kort tid till och med var förlagda i Stockholm är känt. I "Den svenska historien" sägs att ryssarnas begäran att få förlägga trupper i Stockholm tillbakavisades av den svenska regeringen. Ryssland brydde sig emellertid inte om vad den svenska regeringen tyckte. Trupperna hade vid tillfället vare sig militärt eller polisiärt uppdrag. De skulle bara i finaste uniformerna marschera förbi slottet när 25-års minnet av Karl XII död firades 30 november 1743. Vid banketten väntade ryska ledare tillsammans med svenskarna på hur Olof von Dahlins högtidstal på vers till hjältekonungens ära skulle utformas. "Vår Carl försvann, vår Sol, vår Heder, idag för fem och tjugo år. Se'n har allt vänts upp och neder, och Stockholm bär nu i sin famn, det folk skalv för blott hans namn". I djupare utrikespolitisk förnedring har knappast vårt land någonsin varit.

Den historia jag här kortfattat sammanfattat är okänd för många, och om några har tagit den till sig, är det troligen med de förtecken som Herman Lindqvist använder: det kunde ha blivit en "fransk revolution" i Sverige redan 1743.

UKF:s bok, 3:e delen i vår bokserie Vad hände egentligen? är en grundlig genomgång av kända fakta. Ett 50-tal historiska handlingar är återgivna på moderniserad svenska. Några förut aldrig publicerade handlingar är exakt återgivna. En handfull särskilt belysande handlingar finns på vår hemsida. Boken är rikligt illustrerad med teckningar i färg och kartor. Den har 296 sidor och finns att köpa för 180:- på kommunens bibliotek. Mot insättning av 225:- på vårt pg 27 58 94-4 skickar vi den hem till dig.

Vad skrev Falukuriren

med anledning av Börje Sandén föredrag på Dalarnas museum

Dalkarlar ville läsa hemliga protokoll

I dag diskuterar man offentlighetsprincipen i EU-byråkratin.

Den diskussionen förde Dalarnas allmoge redan för över 250 år sedan.

Det var hemliga riksdagsbeslut som var orsaken till den Stora Daldansen. Det visar Börje Sandéns forskning. I kväll berättar han om sina resultat på Dalarnas museum. Börje Sandén leder sedan 1987 forskningsverksamheten vid Upplands-Bro Kulturhistoriska forskningsinstitut. Han har också skrivit en bok om Stora Daldansen och studerat ett 50-tal historiska dokument som handlar om 1743. Dokument som de etablerade forskarna känt till, men inte brytt sig om.

- Samtiden ville få det till ett pöbelupplopp men det var seriöst i allra högsta grad, säger Börje Sandén om dalkarlarnas vandring till Stockholm.

- Det var regeringens fel att det gick snett när de försökte dölja sanningen.

Utgångspunkten för Börje Sandéns intresse är de lokalhistoriska aspekterna. Redan tidigt blev han misstänksam mot den vanliga historiebeskrivningen. Sedan hittade han Tibbledokumentet. Den skrivelse som ledningen för Dalaallmogen skrev den 19 juni på gästgivargården i Tibble-Kungsängen. Det är ursprungsdokumentet. Där skriver dalkarlarna ner vad de vill göra i Stockholm.

- De sex punkter som de författade finns inte med i historieböckerna, säger Börje Sandén. Historikerna skriver om kverulans över höga skatter och sådant medan innehållet i Tibble-dokumentet är storpolitik. Börje Sandén har tolkat dokumentet.

- Där finns de första indikationerna på **offentlighetsprincipen**; och **den representativa demokratin** lyfts för första gången fram på det här viset.

- Min tolkning är att de begär att få läsa riksdagens protokoll för att få reda på varför kriget mot Ryssland startade. Det var hemliga riksdagsprotokoll där sekreta utskottet beslöt att starta krig mot Ryssland. Dalkarlarna ville veta hur Sverige kom i krig. De

ville läsa protokollen. Och när de förhandlade i Stockholm skulle de få läsa protokollen inom åtta dagar. Men det måste stoppas. Så man anföll dalkarlarna på Gustav Adolfs torg. Kravet att få läsa riksdagsprotokollet slås ner med våld. Men 20 år sedan vinner tankarna gehör. "Stora daldansen" hade banat väg för vår omtalade och berömda offentlighetsprincip och tryckfrihetsförordning som kom till åren 1765-1766.

Den representativa demokratin är nästa fråga som Börje Sandén tänker prata om, principalatsfrågan som det kallades på 1700-talet. Där går han också emot den vanliga historiebeteckningen som förklarar att den läran kommer från England. Börje Sandén tar den engelske historieforskaren Michael Roberts till stöd. Forskaren har skrivit en bok om Sverige under Frihetstiden. Där menar han att idén uppkommit under 1740-talet hos den svenska allmogen. Så idén att politikerna ska vara ansvariga inför sina väljare är en typisk svensk företeelse. Börje Sandén har funnit att Dalarnas riksdagsmän skulle rösta i riksdagen som deras väljare bestämt. Tvärt emot makthavarnas åsikter. När allmogedemonstrationen slagits ned förklarade riksdagen att allmogens idé var alldeles befängd. Om riksdagsmännen skulle vara tvungna att ta hänsyn till vad deras valmän begärde skulle ju riksdagsmännen förlora sin suveränitet. *Falukuriren 22 nov. 2000. Sven Hallerdal*

Stäcksön - "grand tour"

Sönd 13 maj 2001 kl 12 - ca 16.30

Stäcksön - "grand tour"

I år blir Stäcksön målet för vår heldagsexkursion. Rösaring - "grand tour" och Fornsigstuna - "grand tour" var publiksuccéer med 75 - 85 deltagare. Vi hoppas på lika fint majväder i år.

Det blir inte bara gammal historia och arkeologi. Vi får också ta del av den unika verksamhet som Almarestäkets herrgård slagit in på.

Här ett smakprov på vad vi får vara med om.

Stäcksöns strategiska och historiska roll genom 1000 år. Ryssgraven, Runristningen i berghällen, Fyra "dalkarlsbackar" med vandring längs 1665 års väg, Färjor och broar, Kunglig borg, S:t Eriks Slott, ärkebiskoparnas fasta hus som hör samman Stockholms Blodbad, Marinarkeologisk undersökning, Videofilmning av ruinens inre, historien bakom Obeliskens Monumentet i bokskogen, Avslutning ca kl 15 vid Almarestäkets herrgård (ej inomhus) där Irène Seth berättar om gårdens aktiviteter varefter vi får uppleva en **demonstration av hästpolo** och höra något om sportens historia. Almarestäket är enda platsen i Sverige där professionell hästpolo utövas.

Mer finns på UKF:s hemsida www.algonet.se/~ukforsk med länk till Almarestäket. Samling kl 12.00 vid Ryssgraven. Parkering under motorvägsbron, varifrån ej bilburna kan få skjuts. avgift 40:- Familj med barn 100:- 10 min gångväg från Kungsängens pendeltågsstation.

Arr. UKF och Almarestäket herrgård

Medlemmar i UKF. Årsmöte 18 apr kl 19. Tibble Torg 1, Kungsängen. Inbetalningskort för årsavgiften bilägges. Förra året kunde vi inte förse inbetalningskortet med avsändernamn. Vi har haft ett dussintal anonyma medlemmar. Detta nyhetsbrev utgår därför till alla som betalt avgift för åren 1999 och 2000. Årsavgiften är 80:- och betalas in på UKF:s pg 27 58 94-4.

Book on demand

Historik

UKF:s definition av uttrycket book on demand innebär att vi framställer böcker efter behov och i takt med efterfrågan. Vi vänder oss i första hand till ideella föreningar och privatpersoner som har behov av upplagor i några 100-tal. Vid upplagor i 1000-tal blir det billigare att använda traditionell tryckteknik. Böckerna blir knappast billiga i framställning med vår metod. Fördelen är att man med större säkerhet kan överblicka ekonomin eftersom det finns möjlighet att börja med en mindre upplaga och sedan göra fler böcker allt efter behovet. Den nya tryckningen betalas med inkomsterna från den första.

Upprinnelsen till metoden var min önskan att kunna publicera det myckna grundmaterial om får bygds historia som jag samlat under flera decennier och - kanske främst - det "överskotts-material" som inte fick rum i hembygdsboken Det hände i Upplands-Bro och UKF:s första böcker. Eftersom min bror har bokbinderiverksamhet som hobby och jag ville ha materialet i bokform i stället för pärmar så gällde det att hitta på ett sätt skriva ut texterna så att de kunde bindas till en bok. Jag började syssla med saken 1997-98 och tog för givet att de moderna datorprogram som tillkommit sedan 1990, då jag formsatte UKF:s första bok skulle, göra saken enkel. Men det visade sig att layoutprogrammen var så skapade att det färdiga bokoriginalet måste lämnas till ett tryckeri som tryckte upp sidorna så att de kom i rätt ordning när boken bands in.

Jag fann att jag inte kunde använda programmets egen sidhantering. Jag måste göra en helt ny. Efter något halvårs experimenterande syntes en lösning på gång. Vår laserskrivare från 1989 med dubbelsidig utskrift var alldeles för långsam med sina fyra A4-sidor per minut. UKF satsade på ny skrivare med 24 sidor per minut. "Kuskens pojke" kunde nu skrivas ut med text och bilder på fem minuter. Genom att ange antalet kopior till exempelvis 100 så satte datorn/skrivaren igång och matade i jämn följd ut arken med 2 boksidor på varje arksida. Det var bara att lägga i nytt papper i skrivaren. Sedan arken vikts på ett visst sätt och falsats 4 och 4, och pärmöverdraget gjorts på motsvarande sätt, åkte vi till ett professionellt bokbinderi, vars maskiner sydde ihop de 16-sidiga häftena, som vi hade med oss. Inlagan beskars och hängdes in i bokpärmen.

Vår metod uppmärksammades av företaget som gör skrivarna. Man ville veta om det gick att förse böckerna med färgbilder, och de kom hem till mig med företagets modernaste färgskrivare. Det blev både färgbilder och manipulerade s/v fotografier i nästa bok, som även den blev ett marknadsföringsobjekt för företaget. Utvecklingen gick snabbt och i februari 2000 fanns vi med på en datormässa i Sollentuna, dit vi kunde bjuda in alla UKF:s medlemmar.

Även för programvaruföretaget var vår metod okänd. Ännu efter två år tycks ingen professionell programmerare ha tagit upp vår idé.

Vi får nu åtskilliga förfrågningar från hembygdsföreningar och privatpersoner. Bengt Borkeby lärde sig snabbt metoden och har nu ansvar för utifrån kommande beställningar, medan jag - när jag är klar med redan åtagna uppgifter - kommer att ägna mig åt UKF:s - och mitt - interna material. Boken om Bro, Bro hembygdsförenings första bok, är ett av mina åtaganden. Den blir ett generalprov för vår bokframställningsmetod. Just nu pågår utskriften. Förutom en omfattande text innehåller den ca 300 bilder varav drygt 100 i färg. En bok med så många bilder har förmodligen aldrig gjorts utanför ett tryckeri. Naturligtvis kostar den därefter - och tar tid att skriva ut

I den kommande skriften Kultur & Historia kommer Bengt att närmare redgöra för vår bokframställning.

Att upptäcka sin hembygd.

I Upplands Fornminnesförenings årsbok "Uppland 2000" berättar Börje Sandén hur han kom att syssla med sin nya hembygds historia.

Mälarens historia har format vår

En av våra medlemmar, Gunnar Skoglov, gav förra året ut en bok om sina många års studier av Mälaren och dess vattenflöden. Boken är i stort format med drygt 300 sidor och försedd med kartor och diagram. Av särskilt intresse för Upplands-Bro är beskrivningen av vattenflödena tiderna igenom vid Stäket och Ryssgraven. Erhålles genom insättning av 345:- Gunnars pg 16 44 70-7.

Skriftserien Vad hände egentligen?

- Del 1 **Almarestäket - Stockholms blodbad.** Börje Sandén, Avrättningar i Bro, Läkaren och prästen berättar om år 1865, Sabbatsbrott vid Urfjäll 1895, Ådö i slutet av 1700-talet, Nyupptäckta hålvägar. m.m. illustrerad i svart/vit, tecknare Tomasz Pydzik. 204 sidor, 1990, hård pärm 180:-, mjuk pärm 150:-.
- Del 2 **Skolans historia i Upplands-Bro.** Ruben Lindberg, Cykelfärd i faders spår, Soldathistoria, (Håtunaområdet) Ärkebiskopen Söderblom visiterar Kungsängen 1926. illustrerad i svart/vitt. Ruben Lindberg. 256 sidor. 1992, hård pärm 180:-.
- Del 3 **Dalupproret 1743 - "Stora daldansen".** Börje Sandén. "Nytt ljus över daldansens blodbad". "Inget uppror mot staten" (Alf Åberg, rec i SvD) illustrerad med färgteckningar av Tomasz Pydzik. 295 sidor, hård pärm 180:-, 1993.

UKF:s nya tryckförfarande.

Hednagudar och hövdingadömen i det gamla Skandinavien. Av John Kraft (1999) 236 sidor, stort format, 260:-

Folklivsberättelser

Kuskens pojke - Berättelser från Aske.

Av John Kraft. (1997) 176 s. hård pärm Pris 150:-
68 teckningar av Tomasz Pydzik.

Hundra adelssläkter

med anknytning till Upplands-Bro

UKF:s senaste bok skriven av Kjell Stensson finns att köpa på våra bibliotek. Den kostar 220:- och innehåller 320 sidor och rikligt med illustrationer.

En del av de böcker vi gjort åt andra finns beskrivna på vår hemsida.

Böcker levereras per post mot insättandet av summan + porto på UKF:s pg 27 58 94-4

1-2 böcker 35:-

3 - och fler, 60:-

Vår småskriftserie finns att köpa på biblioteken Skrifterna kostar 30:-

Nr 1 Ortnamnet Upplands-Bro. En studie av Curt H Dahlgren

- delvis ny tolkning av runtexten på Assurstenen.

Nr 2 Kommunvapnet för Upplands-Bro. Av Curt H Dahlgren

- förlagorna till kommunens logotype visar att den är en Odenfigur

Nr 3 Konsten att flyga. Tidsbild från 1909. Ur almanacka 1910.

- Luftskepp eller andra flygdon. Vad trodde professorn på Tekniska högskolan?

Nr 4 Negelstena gård. Barndomsminnen. Fotografier från 1910-talet. Negelstena är utplånat.

Upplysningar om UKF:s verksamhet

Börje Sandén, Målarvägen 19, 197 30 Bro

E-post: ukforsk@algonet.se

08-582 40 515; fax 08-582 413 55

Internetadress: www.algonet.se/~ukforsk

pg 27 58 94-4 **Book on Demand:** Bengt Borkeby, 08-581 656 59; 0704-39 16 02

Curt Dahlgren, ordf. Apollovägen 98, 175 60 Jätfälla, 08-444 22 48, 0708-44 22 48

Thore Isaksson, Saltstigen 22, 196 33 Kungsängen, 08-581 712 40

Bengt Borkeby, Hjortonv. 109, 196 35 Kungsängen **Forskarakademin**, 08-581 656 59

Börje Sandén